

מספרות המחקר

Reviewed work(s):

Source: *Zion* / ציון, Vol. תשנ"ה (ס), חוברת ב (תשנ"ה), pp. 237-240

Published by: [Historical Society of Israel/](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70042508>

Accessed: 01/12/2011 16:58

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion* /.

<http://www.jstor.org>

מספרות המוזקת

העולים מן הפיוטים. המחברת חושפת במבוא את מקומו וזמנו של הפיוטן, הן באמצעות כלים ספרותיים והן בעזרת שטר מן הגניזה בחתימת יד הפיוטן. בעזרת כמה מכתבי היד מנתחת המחברת את דרכי היצירה של הפיוטים. חותמים את הספר מפתח כללי ומפתח של הפיוטים.

מיכאל טוך ודורון מנדלס (עורכים), הגבול הגרמני של האימפריה הרומית, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים תשנ"ה, 112 עמ'.

אוסף מחקרים בתחום המעבר מן העת העתיקה לימי הביניים, העוסק בעיקר בתהליכי השינוי שעברו על אזורי הספר הרומי בגרמניה בתקופה זו. בקובץ: ב"ז קדר על עדותה של אפוקליפסה מהמאה ה' על הכיבוש הערבי והארץ הנושבת; ד' וולפרם על אתנוגנסיס של ימי הביניים המוקדמים בפרובינציות הרומיות לשעבר – רטיה, נוריקום ופנוניה; ב' איזק על גבולות האימפריה הרומית במזרח ובמערב; ר' אורבן על נהר הריין כחיץ בין שני עולמות; פ' פרינץ על שאלת הרציפות בין העת העתיקה לימי הביניים בהקשר של הכנסייה הנוצרית; ה' גלסטרר על ערים רומיות מאוחרות בין הריין והמז; ז' רובין על הנצרות הקתולית כמקשרת בין האימפריה הרומית ליורשיה הגרמנים; א' הוורקמפ על מערכות אזוריות ועירוניות בין הריין והמז בראשית ימי הביניים; וא' לינדר על מקורות המשפט האזרחי והכנסייתי העוסקים במעמד היהודים בימי הביניים המוקדמים.

איטליה, כתב-עת לחקר תולדותיהם, תרבותם וספרותם של יהודי איטליה, עורך ראובן בונפיל, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית בירושלים, יא (תשנ"ה), צח + 108 עמ'.

בכרך החמישה-עשר של כתב העת מופיעים, בין היתר, המאמרים הבאים: גב"ע צרפתי מפרסם דפים חדשים של כתב יד של המשנה מאיטליה; י' תא-שמע כותב על הספר 'שבלי הקט' וכפיליו; ע' אנגל מבררת את זמנו ומוצאו של כתב יד ברלין 160; א' מלמד דן באליוהו דלמדיגו והמסורת המדינית האפלי-טונית בתקופת הרנסנס, ור' ויינשטיין מנתח את טקס הבר-מצווה באיטליה בראשית העת החדשה בהקשר של ילדות והתבגרות בחברה היהודית בתקופה זו. בחלק הלועזי מאמרים באיטלקית ובאנגלית, ובהם: א' ברנר על ספרו של אליהו קאפסלי 'כרוניקה של ונציה', ור' בונפיל על שינויי מנטליות אצל יהודי איטליה בין תקופת הרנסנס ובין תקופת הברוק.

שולמית אליצור, פייטן בעידן של מפנה, ר' יהושע בר כלפה ופיוטיו, מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח, ירושלים תשנ"ד, 330 עמ', לוחות, ביבל', מפתחות.

מהדורה ביקורתית של פיוט ר' יהושע בר כלפה, פייטן ששמו כמעט שלא היה ידוע עד כה. בפתח המהדורה מבוא מקיף על הפייטן, ובעיקר על פיוטיו. בין היתר נדונים במבוא כתבי היד של הפיוטים, סוגי הפיוטים, המבנה הספרותי והלשוני שלהם ותוכנם. פרק קצר מוקדש למנהגי הקריאה בתורה וההפטרה

יוסף קפלן, הפזורה הספרדית המערבית, משרד הבטחון – ההוצאה לאור, תל-אביב תשנ"ה, 144 עמ', ביב' נבחרת.

שרה כ"ץ, ר' יצחק אבן ג'יאת, מונוגרפיה, הוצאת ראובן מס, ירושלים תשנ"ה, 189 עמ', מפתחות, נספחים.

ספר בסדרת 'אוניברסיטה משודרת', העוסק בקורות היהודים הספרדים במערב אירופה במאות ה'ט"ז-ה'י"ח. החיבור מתמקד בצאצאי היהודים, שחיו בחצי האי האיברי כנוצרים, ולאחר שנמלטו מספרד ומפורטוגל שבו והצטרפו אל היהדות בגלוי. אלה הביאו עמם מסורות תרבותיות ואידיאות מגוונות, והמחבר דן במפגש – המשלב או המתנגש – בין מסורות אלה לבין עולם המסורת היהודי. הספר מנתח גם פנים נוספות של עולמם של האנוסים וצאצאיהם: תהליכי ההתערות של האנוסים לשעבר בארצותיהם החדשות; התנאים המדיניים והכלכליים שאפשרו את קליטתם באותם מקומות; פעילותם הכלכלית כסוחרים בינלאומיים; הארגון העצמי שלהם ויצירתם הרוחנית.

שאל שטמפר, הישיבה הליטאית בבתהוותה, מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, ירושלים תשנ"ה, 346 עמ', ביב' מפתח.

הספר בוחן את דרכי התגבשותן, ארגון ותפקודן של שלוש ישיבות בליטא במאה ה'י"ט: וולוז'ין, סלובודקה וטלז. בחלק הראשון של הספר מתוארת ישיבת וולוז'ין, שהיתה הישיבה המודרנית הראשונה בליטא, ונוצרו בה דפוסים רבים של הישיבה הליטאית, מראשיתה ועד לסגירתה בשנת 1892. החיבור עוסק בהקמתה, בראשות הישיבה והנהלתה, בתלמידים, בלימוד ובחיים בישיבה, ובשנותיה האחרונות של הישיבה. שניים מפרקי של

הספר עוסק בר' יצחק בן יהודה אבן ג'יאת, רב ופייטן, בן המחצית השנייה של המאה ה'י"א בספרד. הפרק הראשון של הספר מתאר את מערכת יחסיו של ר'י"ץ אבן ג'יאת עם בני זמנו: משוררים, תלמידים ובית הנגיד. בפרק השני נבחנים שיריו של אבן ג'יאת כמשקפים את המציאות של זמנו; הפרק השלישי דן במקורות היניקה של אבן ג'יאת בתחומי עיסוקיו השונים, והפרק הרביעי בוחן את מעורבותו במחלוקות בזמנו וכן אחדים מתחומי עיסוקיו: פרשנות המקרא, בלשנות ופילוסופיה. בסוף הספר מפתחות לשמות השירים ולביבליוגרפיה שזכרה בספר.

מנחם פיש, לדעת חכמה, מדע רציונליות ותלמוד תורה, מכון ון-ליר בירושלים והקיבוץ המאוחד, ירושלים-תל-אביב תשנ"ד, 155 עמ', מפתח.

הספר הוא ניסיון פרוגרמטי ראשוני לנתח את הטקסטים התלמודיים בכלים של הפילוסופיה של המדע ומזווית הראייה שלה. המחבר מנתח ומשווה את ההנחות האונטולוגיות והאפיסטמולוגיות העומדות בבסיס המדע המערבי לאלה העומדות בבסיס תלמוד התורה כפי שחז'ל הבינו אותן. בשער הראשון של הספר מוצגת בהכללה פילוסופיית המדע של פופר. השער השני דן בהנחות האפיסטמולוגיות של תהליכי החקירה והדרישה בתלמוד ובמדרשים הקדומים. השער האחרון של הספר מעיין בטקסט פילוסופי שלדעת המחבר דן בשאלות הללו בפירוט – ספר קהלת. חותם את הספר מפתח כללי.

החלק השני מוקדשים לשתי ישיבות: סלובודקה – שהיתה הראשונה ששילבה לימוד של מוסר בישיבה; וטלז – שאימצה דרכי ארגון חדשות. הפרק האחרון דן באופיו של מוסד ה'כולל'. החיבור מבוסס על תעודות ועיתונות מהתקופה, על ספרות זכרונות ועל מקורות ארכיוניים חדשים ממזרח אירופה. חותם את הספר מפתח כללי.

מנחם שטרן, יהודה החשמונאית בעולם ההלניסטי, פרקים בהיסטוריה מדינית, ערך דניאל שוורץ, מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, ירושלים תשנ"ה, 298 עמ', ביבלי' נבחרת, מפתח.

החיבור שלפנינו הוא היסטוריה מדינית של התקופה החשמונאית, מימי יונתן החשמונאי עד לכיבוש ירושלים בימי הורדוס, מעזבונו של מנחם שטרן. החיבור במקורו נועד לסקור גם את התקופה ההלניסטית, אבל חלקים אלה, שנותרו כטיוטות ראשוניות עם מות המחבר, לא ניתן היה לפרסמם כספר. החיבור הנוכחי אינו דן בימי יונתן הורקנוס הראשון ושלומציון המלכה, כי לא נמצאו פרקים על כך בין דפי העיזבון. הפרקים על יהודה החשמונאית משולבים בין פרקים מפורטים על תולדות שתי המדינות ההלניסטיות השכנות ובין פרקים על הממלכה הפרתית והאימפריה הרומית, עד לחיסולן של שתי הראשונות, להתנגשות בין שתי האחרונות ולהישארותה של יהודה תחת שלטונה של רומא. הספר נחלק לארבעה חלקים: עליית המדינה החשמונאית; שקיעת הממלכות ההלניסטיות; יורשים מזרחיים של הממלכה הסלווקית; מפומפיוס להורדוס – השתלטות רומא על המדינה החשמונאית. העורך צירף מבואות קצרים בראש כל פרק, והקדמה המתארת את דרך עריכת הספר ודרכו

של שטרן בספר. לספר נוסף מפתח אישים ומקומות.

יהודית תידור באומל, קיבוץ בוכנוואלד, בית לוחמי הגיטאות והוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב 1994, 191 עמ', ביבלי'.

הספר מביא את תולדותיו של 'קיבוץ בוכנוואלד', קבוצת חלוצים שהתארגנה במחנה בוכנוואלד זמן קצר לאחר תום מלחמת העולם השנייה כגרעין של קיבוץ והקימה בארץ ישראל את קיבוץ נצר סירני. החטיבה הראשונה של הספר עוסקת ביצירת הקיבוץ ובפעילותו עד לעלייתה ארצה של קבוצת המייסדים בסוף קיץ 1945. החטיבה השנייה דנה בתולדות הקיבוץ מסתיו 1945 ועד ליולי 1948, המועד שבו עלה הקיבוץ על הקרקע ביישוב הקבע שלו. הפרק השביעי של הספר חורג מהמסגרת הכרונולוגית ובוחן את הקיבוץ בצירים רעיוניים שונים, מן הפרספקטיבה ההיסטורית: רעיון הקמת הקומונות, פעילות שארית הפליטה באירופה וזהויות ארצישראליות שונות.

Malachi Beit-Arie, *Hebrew Manuscripts of East and West, Towards a Comparative Codicology*, The British Library, London 1993, XIV+124 pp.

כתבי היד היהודיים מימי הביניים חושפים קשרים תרבותיים והשפעה עלומה בין אזורים שונים שבהם עסקו בכתובת כתבי היד. הפרק הראשון של ספר זה דן בכתבי היד כסוכני תרבות כאלה. בפרק השני סוקר המחבר את אומנות הכתיבה ואת מלאכת היצירה של כתבי

Oxford 1994, XVI+366 pp., selected bibl., index

מהדורה מתוקנת ומורחבת של אוסף מאמרים בשם זה שעוסק בנושא מדינת ישראל והפליטים הערבים משנת 1948 ואילך, שהופיע בשנת 1990. במהדורה זו נוסף המאמר 'יוסף נחמני והשאלה הערבית ב-1948', המבוסס על יומנו של 'י' נחמני, איש הקרן הקיימת בגליל המזרחי. המאמר על העברתם של תושבי מג'דל לעזה בשנת 1950 עודכן ומופיע בגירסה חדשה. המאמר הפותח את הקובץ – 'ההיסטוריוגרפיה החדשה: ישראל והעבר שלה' – משמש למעשה כמבוא לספר, וממקם את גישתו של המחבר בהקשר ההיסטוריוגרפי הרחב. גם פרק זה תוקן ועודכן. בין היתר עוסק המחבר בערביי חיפה, בכפרים ערביים שלא נפגעו, במדיניות מפ"ם ומפא"י כלפי הבעיה הערבית, ובגורמיה ובאופיה של היציאה הערבית מארץ ישראל בשנת 1948.

Italia Judaica, Gli ebrei nell'Italia unita, 1870–1945, Atti del IV convegno internazionale, Siena 12–16 giugno 1989, Ministero per i beni culturali e ambientali, ufficio centrale per i beni archivistici, Roma, IV (1993), 563 pp.

בספר מתפרסמות ההרצאות שהושמעו בכנס הרביעי לתולדות יהודי איטליה. הכנס הוקדש לתולדות יהודי איטליה מתקופת האמנציפציה ועד 1948. בין ההרצאות שהודפסו נציין את: ק' גילברטי מרומא, על המעמד המשפטי של היהודים בתקופת האמנציפציה; ס' דלה-פרגולה מירושלים, על הדמוגרפיה של היהודים בשנים 1810–1945; א' סג'טל מירושלים,

היד העבריים בימי הביניים. בפרק השלישי נבחנות דרכי העיצוב וההעברה של כתבי היד העבריים, וההשפעות של כתבי היד הנוצריים והמוסלמים על אלה היהודיים שעוצבו באותם המקומות. הספר מלווה בצילומים רבים של עמודים נבחרים מכתבי היד.

Dov Levin, *Baltic Jews under the Soviets 1940–1946*, Center for Research and Documentation of East European Jewry, The Avraham Harman Institute of Contemporary Jewry, The Hebrew University of Jerusalem, 1994, 393 pp., indices

אסופה של עשרים ממאמריו באנגלית של ד' לוי, העוסקים ביהודי הארצות הבלטיות בין השנים 1940–1946. המאמרים מקובצים בחמישה שערים: הראשון עוסק בסובייטיזציה של הארצות הבלטיות – תהליך הכיבוש וההתבססות של השלטון הסובייטי בארצות הבלטיות מהכיבוש הסובייטי ב-15 ביוני 1940 ועד לפלישה הגרמנית ביוני 1941. השני – גלות – מתאר את גורלם של יהודי הארצות הבלטיות שהוגלו לסיביר ולמקומות אחרים ברפובליקה הסובייטית. השלישי דן ביהודי הארצות הבלטיות שמצאו מקלט ברפובליקה הסובייטית. הרביעי חוקר את מקומם של היהודים – בעיקר מהארצות הבלטיות – בצבא הסובייטי. האחרון עוסק בשארת הפליטה של היהודים בארצות הבלטיות לאחר חזרת הסובייטים ועד לשנת 1946. חותם את הספר מפתח אישים ומקומות.

Benny Morris, *1948 and After, Israel and the Palestinians*, Oxford University Press,